

Jämsän lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2021

1. Johdanto

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma perustuu ensisijaisesti lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta työelämässä sekä yhdenvertaisuuslakiin. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on yhdistetty yhdeksi suunnitelmaksi, sillä nämä kaksi lakia muodostavat sisällöllisen kokonaisuuden. Normiperustaa täydentävät Opetushallituksen ohjeet toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitteluun oppilaitoksissa.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa tulee edistää kaikessa opetuksessa ja koulutuksessa. Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Sama velvoite on lukiolain piirissä olevilla kouluilla. Kaikkien näiden koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä ja täten kaikilla koulutuksen järjestäjillä on koulukohtaisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadintavelvoite. Jämsän perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa koulut liittyvät tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman osaksi lukuvuosisuunnitelmaa.

Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. (Tasa-arvolaki 1-3 §)

Tasa-arvolain mukaan opetusta tai koulutusta järjestävän on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla ja naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Tasa-arvolaki 5 §)

2. Yhdenvertaisuus tarkoittaa tasa-arvoista kohtelua

Tasa-arvon käsite tarkoittaa laissa erityisesti sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa perustuslain kuudennessa pykälässä *kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.* (Perustuslaki 6 §)

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan *koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi sekä huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.*

Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota oppilaiden valintaperusteisiin, opetuksessa käytettävään oppimateriaaliin, kiusaamista ja häirintää estäviin toimenpiteisiin, opetustilanteiden tasapuolisuuteen, opintosuoritusten arvioimiseen ja opettajien yhdenvertaisuusosaamiseen. *Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuuslaki 1 §)*

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen. (Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriö 2010, 14.)

3. Mikä on syrjintää?

Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan *syrjintää ovat välitön ja välillinen syrjintä sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä.* (Tasa-arvolaki 7§)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)

Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6§)

Syrjinnän monet muodot

Välitön syrjintä	Yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta
Välillinen, epäsuora syrjintä	Esimerkiksi näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toiset tai toiset muita heikompaan asemaan
Piilosyrjintä	Esimerkiksi vähättely, poissulkeminen, sivuuttaminen ja tuen puute
Rakenteellinen syrjintä	Yrityksen, organisaation tai yhteiskunnan käytäntöjä, jotka vaikuttavat syrjivästi
Moniperusteinen syrjintä	Yksilöä tai ryhmää syrjitään monella eri perusteella
Häirintä ja epäasiallinen kohtelu	Ovat syrjintää
Ohje tai käsky syrjiä	On syrjintää
Vastatoimet	Jokaisella on oikeus vedota syrjinnän vastaiseen säädäntöön ilman, että siitä on hänelle haittaa
Piittaamattomuus	On syrjintää, jos työnantaja tai koulutuksen järjestäjä saa tiedon häirinnästä, mutta ei ryhdy toimiin sen poistamiseksi.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä

Seksuaalista ja/tai sukupuoleen perustuvaa häirintää on kaikki sellainen sanallinen, sanaton tai fyysinen toiminta, jossa sukupuoli tai seksuaalisuus tuodaan esille ei-toivotulla tai epäasiallisella tavalla. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta ja luo kiusallisen, halventavan, leimaavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Kokemus seksuaalisesta häirinnästä ja ei-toivotusta käytöksestä on henkilökohtainen ja jokaisella on oikeus määrittää ovat rajansa.

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat monin tavoin vahingollisia. Siksi niihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Kerro häirinnästä opettajalle, rehtorille, työtoverille, kaverille tai kotona. Älä jää pohtimaan asiaa yksin. Vaikka kiusaamisesta, häirinnästä ja syrjinnästä tiedetään, niistä saatetaan vaieta. Vaikeneminen osoittaa välinpitämättömyyttä ja hiljaista hyväksymistä.

4. Keinot tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

Lukiokoulutuksessa tasa-arvotilannetta on opiskelijoiden osalta tutkittu säännöllisesti valtakunnallisessa Kouluterveyskyselyssä sekä paikallisesti opiskelijakyselyissä. Jämsän lukio sitoutuu seuraaviin tavoitteisiin:

- Puhutaan
- Puututaan
- Muututaan

Puhutaan

Kyselyjen perusteella tavoitteena on saada aikaan avoin ja luonteva keskusteluilmapiiri tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Koulun kaikkia käytäntöjä, toimintatapoja ja oppimateriaaleja tulee arvioida uudelleen, jotta ne edistävät tasa-arvoisuuden toteutumista.

Lukiossa on toteutettu tasa-arvokyselyjä ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoille vuodesta 2017 lähtien. Ensimmäisen kyselyn mukaan noin kolmasosa ensimmäisen vuoden opiskelijoista ja neljäsosa toisen vuosiluokan opiskelijoista on kokenut tai havainnut loukkaavaa kaksimielistä tai härskiä puhetta. Vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvaa ikävää huomauttelua tai nimittelyä oli kokenut tai havainnut 20% ensimmäisen vuosiluokan ja 10% toisen vuoden opiskelijoista. Ensimmäisen vuoden opiskelijoista 13% ja toisen vuoden opiskelijoista 5% oli kokenut tai havainnut sosiaalisessa mediassa kuvia tai julkaisuja, jotka kokevat loukkaaviksi. Huolimatta siitä, että opiskelijat ovat havainneet häirintää, eivät he ole asiasta yhtä opiskelijaa lukuun ottamatta kertoneet henkilökunnalle.

Avoimissa vastauksissa opiskelijat toivoivat positiivista suhtautumista tasa-arvoon, lisää tietoa feminismistä sekä seksuaalisesta suuntautuneisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta. Vastauksissa todetaan kaksimielisten juttujen olevan lähinnä kaverien välistä ”läppää”.

Laajaa tasa-arvokyselyn jälkeen tasa-arvoon, kiusaamiseen ja seksuaaliseen häirintään liittyviä kysymyksiä on kartoitettu säännöllisesti opiskelijoille suunnattujen kyselyjen yhteydessä.

Arvoja koskevia kysymyksiä ymmärretään eri-ikäisenä eri tavoin ja siksi niistä on puhuttava yhä uudelleen tasaisin väliajoin. Koulussa on usein palattava peruskysymyksiin. Tätä asiaa käydään läpi henkilökunnan ja opiskelijoiden kanssa. Yhteisöllisen opiskeluhuollon vuosisuunnitelmassa kuvataan lyhyesti lukion toimintatapa tasa-arvotyön toteuttamisesta.

Tutustutaan

- Mitä tasa-arvo tarkoittaa?
- Mitä yhdenvertaisuus tarkoittaa?
- Mitä esteettömyys tarkoittaa?
- Kuka tarvitsee esteettömyyttä?
- Miksi niistä puhutaan?

Tarkastellaan

- Edistävätkö koulun tavat ja käytännöt tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta?
- Ehkäisevätkö koulun tavat ja toiminta syrjintää, kiusaamista ja häirintää?
- Toteutuuko esteettömyys koulussamme?

Suunnitellaan

- Miten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja esteettömyyttä edistetään?
- Millä tavoin häirintää, syrjintää, kiusaamista ja väkivaltaa ehkäistään?

Keskustelun tulee olla jatkuvaa, kannustavaa ja kunnioittavaa. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tulee ottaa huomioon silloin, kun suunnitellaan koulun toimintaa, juhlia ja tiloja, muodostetaan opetusryhmiä ja valitaan oppimisympäristöjä, menetelmiä ja aineistoja.

Puututaan

Eriarvoinen kohtelu loukkaa yksilön oikeuksia, vaikeuttaa hyvinvointia sekä estää luottamuksen syntymistä. Se vahingoittaa yhteishenkeä ja heikentää yhteisön vahvuuksia. Kiusaaminen, häirintä ja syrjintä luovat pelkoa myös niiden parissa, joita ne eivät henkilökohtaisesti koske. Sama koskee väkivaltaa. Eriarvoiseen kohteluun, kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan on Jämsän lukiossa ehdoton nollatoleranssi. Nämä ilmiöt tulee nimetä ja pyrkiä lopettamaan.

Myös sen, jota kiusaaminen, häirintä, syrjintä tai väkivalta eivät henkilökohtaisesti koske, mutta joka tietää niistä, tulisi uskaltaa kertoa niistä ääneen. Opiskelija voi kertoa eriarvoisesta kohtelusta opettajalle, ryhmänohjaajalle tai rehtorille. Opiskelija voi myös tehdä ilmoituksen kuraattorille esim. Wilman kautta, joka auttaa asian eteenpäin viemisessä. Opettaja ja muu henkilöstön jäsen kertoo asiasta rehtorille tai lukiokoulutuksen johtajalle. Koko henkilöstö voi olla yhteydessä myös työsuojeluvälituettuun tai työterveyshuoltoon, rehtori lukiokoulutuksen johtajaan. Eriarvoinen kohtelu tulee selvittää ja lopettaa. Tämä on opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä.

Kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastaiseen toimintaan tarvitaan koko yhteisön tahtotila. Vain yhteisestä sopimuksesta voi syntyä eriarvoisuutta vastustava koulu.

Muututaan

Kolmas tavoite on osoittaa, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi voidaan tehdä enemmän.

Koulu muuttuu jos...

- kutsutaan kaikkia vaikuttamaan yhteisiin asioihin.
- seurataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja keskustellaan niistä.
- kiinnitetään huomiota kieleen, asenteisiin, ajattelutapoihin sekä käytäntöihin, koska usein juuri ne luovat ja ylläpitävät eriarvoisuutta.
- nimetään eriarvoisuutta luovat tavat ja käytännöt ja pyritään muuttamaan niitä.
- annetaan jokaisen kertoa itsestään omalla tavallaan.
- vastustetaan loukkaavia vitsejä ja vihapuhetta.
- varotaan ennakkoluuloja ja yleistyksiä.
- pyritään luomaan tiloja, joissa jokainen voi olla oma itsensä.
- puututaan kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan.
- käytetään toisista nimiä, jolla he toivovat tulevansa kutsutuksi.
- viitataan toisiin termeillä, joita hän toivoo käytettävän.
- ajatellaan asioita myös toimintarajoitteisen ihmisen kannalta.
- tunnistetaan tilanteet, joissa tarvitaan tukea tai apua.
- ollaan kiusatun puolella ja osoitetaan se.
- kuunnellaan kaikkia heitä koskeissa päätöksissä.
- ei oleteta kaikilta samanlaisia käsityksiä kodista, perheestä tai parisuhteesta.
- ei edellytetä kaikilta samanlaisia käsityksiä hyvästä työstä, ammateista ja koulutusaloista.
- ei sukupuoliteta tiloja ja toimintaa ilman hyvää syytä.
- ei esitetä tai määritellä toisen kulttuuria, identiteettiä tai elämäntapaa.
- hankitaan tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta.
- kysytään, jos on epävarmuutta.

5. Suunnitelman tavoitteet ja aikataulu

Lukio määrittelee ja kirjaa toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt vuosisuunnitelmaan. Näihin toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvotilanteen kartoitus eri menetelmillä (kyselyt), tasa-arvon edistäminen eri oppiaineissa ja esim. TET-jaksoilla, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän viettäminen (Minna Canthin päivä 19.3.) sekä tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimisprojektin toteuttaminen. Tätä suunnitelmaa täydentää opiskeluhoitosuunnitelma. Suunnitelman toteutumisessa otetaan huomioon opiskelijoiden, huoltajien ja henkilökunnan osallistaminen.

6. Arviointi

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymistä sekä siihen liittyviä toimenpiteitä arvioidaan vuosittain lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä sekä kyselyiden tulosten perusteella. Suunnitelmaa päivitetään aina tarvittaessa.

Materiaalit:

Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf

Oppia kaikille- Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille

http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/55ab0bcbce03cc6aba05b156a7a6ed449/1476943596/application/pdf/303294/Oppia_kaikille.pdf

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK)

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa (Maailman terveysjärjestö WHO)

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246>